

Opcje walutowe: detoks przez zaufanie

Arkadiusz Radwan 02-03-2009, ostatnia aktualizacja 02-03-2009 06:36

Klucz do rozstrzygnięcia problemu opcji walutowych znajduje się w obszarze wyznaczonym przez takie pojęcia, jak ochrona zaufania, culpa in contrahendo oraz prowsólnotowa wykładnia prawa – uważa Arkadiusz Radwan, prezes Centrum C-Law.org oraz konsultant w Kubas, Kos, Gaertner-Adwokaci

autor: Paweł Gałka

źródło: Rzeczpospolita

[Opcje walutowe są zabezpieczeniem, a nie sposobem na zwiększenie zysków](#)

[Opcje walutowe: trudny problem ministra gospodarki](#)

[Opcje walutowe: czy tylko zasada pewności obrotu podlega ochronie](#)

[Opcje walutowe a zasady pewności obrotu gospodarczego](#)

Spór prawny o **opcje** cechuje znaczna polaryzacja, nie tylko w zakresie reprezentowanych interesów, ale również proponowanych modeli rozwiązania problemu. W tej mierze dają się zidentyfikować dwa podejścia: indywidualne oraz generalne. To pierwsze akcentuje cywilnoprawną naturę stosunku łączącego strony kontraktów opcyjnych i konieczność rozpatrzenia każdego przypadku odrębnie. Podejście generalne eksponuje masowość i powtarzalność schematów tworzących stany faktyczne, dla których zidentyfikować można zarówno pewną wspólną matrycę, jak i zbieżność czasową, tj. przedział, w którym działalność akwizycyjna **banków** była szczególnie nasiloną. Dodatkowo podejście generalne obejmuje makroekonomiczny wymiar zjawiska tzw. toksycznych opcji. Z wymienionych przesłanek podejście generalne wywodzi potrzebę makrorozwiązania, bo zmierza ono do przecięcia prywatnoprawnych węzłów obligacyjnych mieczem interwencji ustawodawczej.

Rzetelna ocena prawna każe zaczerpnąć z obu przeciwstawnych koncepcji. Z jednej strony nie ulega wątpliwości, że umowy opcji mają charakter obligacyjny, ich względna natura uzasadnia indywidualne rozpatrywanie każdego przypadku. Z drugiej jednak nawet dla oceny

indywidualnego przypadku stosuje się zobiektywizowaną miarę, dla których ustalenia nie bez znaczenia jest masowość występowania problemu toksycznych opcji. Miara ta rzutuje na sposób dookreślenia przesłanki należytej staranności oraz ustalenie zobiektywizowanego profilu konsumenta spornych produktów finansowych. To z kolei ma znaczenie dla ustalenia zakresu obowiązków informacyjnych banków wobec ich kontrahentów.

Metapoziom

Polaryzacja ta widoczna jest także w sposobie operowania argumentami prawnymi. Podczas toczonych dyskusji wyprowadzone zostały diżurne argumenty prawne odwołujące się do znanych [kodeksowi cywilnemu instytucji](#): nadzwyczajnej zmiany stosunków (art. 357¹), wyzysku (art. 388), błędu (art. 84), podstępu (art. 86), zasad współżycia społecznego (art. 5), należytej staranności (art. 355 § 2) czy wadliwej reprezentacji.

Złożoność i precedensowy charakter problematyki uzasadnia jednak przeprowadzenie pewnej syntezy i przeniesienie dyskusji na poziom zasad prawnych, których wyrywkową artykulację stanowią wskazane przepisy. Prowadzenie dyskusji na metapoziomie uzasadnione jest precedensowym charakterem zagadnienia. Ów precedensowy charakter będzie jednocześnie testem funkcjonalnej adekwatności dla instytucji istniejących w polskim prawie cywilnym. Niewątpliwie sprawy dotyczące opcji będą wyzwaniem dla judykatury, która przy tej okazji będzie miała sposobność wyznaczenia nowych kierunków rozwoju naszego prawa cywilnego.

Przenosząc spór prawny na pole konfliktu zasad, należy skonstatować, iż z jednej strony pojawiają się argumenty odwołujące się do zasady pacta sunt servanta, z drugiej zaś wskazuje się na zasadę rebus sic stantibus, a także laesio enormis. Brakuje jednak pogłębionej analizy – a często nawet wzmianki – o konflikcie innych jeszcze zasad, który dla toczącego się sporu wydaje się mieć znaczenie fundamentalne. Chodzi mianowicie o konfrontację zasady caveat emptor z zasadą prawnej ochrony zaufania i wywodzącymi się z niej koncepcjami prawnymi, zwłaszcza instytucją culpa in contrahendo.

Zaufanie, które procentuje

Zaufanie jest często akcentowane w kontekście publicznoprawnym (zasada zaufania obywateli do prawa). Ma ono jednak również istotne znaczenie w prawie prywatnym. Już Cyceron w „De Officiis” podkreślał, że „podstawą sprawiedliwości jest wiara, to znaczy stałość słowa i układów oraz prawda”. Sentencja ta eksponuje znaczenie zaufania dla funkcjonowania społeczeństwa oraz instytucji. Prawo i zaufanie pozostają ze sobą w złożonej, wielowiązkowej relacji. Relacja ta naznaczona jest fragmentaryczną substytucyjnością, a przez to – patrząc całościowo – istotną komplementarnością w zakresie regulowania stosunków społecznych oraz obrotu gospodarczego. Społeczna oraz ustrojowa waga zaufania sprawia, że znajduje się ono pod ochroną prawną.

Znaczenie zaufania w obrocie prawnym ma także mocne uzasadnienie ekonomiczne. Po stronie pokładającego ufność oznacza ono zastąpienie brakującej informacji określonym wewnętrznym nastawieniem wobec okoliczności, w szczególności wobec kontrahenta. Zaufanie jest więc pewną strategią postępowania zmierzającą do minimalizacji kosztów transakcyjnych związanych z pozyskaniem i przetworzeniem informacji. Oznacza to znaczące usprawnienie obrotu gospodarczego. Jest wobec tego pożądane, aby uzasadnione zaufanie pozostawało pod ochroną prawa.

W prawie polskim szczególnym przypadkiem ustawowej ochrony zaufania jest kodyfikacja culpa in contrahendo jako samoistnej podstawy odpowiedzialności w związku z prowadzeniem negocjacji. Jednak culpa in contrahendo oznacza konkretyzację ogólnej reguły i jako taka nie daje podstaw do wniosku a contrario prowadzącego do przyjęcia wyczerpującego charakteru regulacji art. 72 § 2 k.c. Mamy raczej do czynienia z pewną typizacją i egzemplifikacją niepodważającą aktualności ogólnej zasady. Jest to zgodne z naturą problemu odpowiedzialności na bazie zaufania, ponieważ już sama ewolucja instytucji pokazuje, że stanowi ona dorobek judykatury, nie zaś legislatury, i to właśnie orzecznictwo wspólnie z doktryną wyznaczają nowe podtypy oraz granice (przesłanki) odpowiedzialności opartej na zaufaniu.

Takie ewolucyjne podejście jest charakterystyczne również dla innych państw, w tym tradycyjnych państw systemu kontynentalnego, które rozwój instytucji odpowiedzialności za naruszenie zaufania zawdzięczają w całości judykaturze oraz doktrynie. Kompleksowy system odpowiedzialności za naruszone zaufanie rozwinięto w szczególności w prawie niemieckim i szwajcarskim (Vertrauenshaftung, La responsabilité fondée sur la confiance). Instytucje bazujące na zaufaniu znane są również w innych systemach, m.in. amerykańskim (instytucja tzw. misrepresentation) czy portugalskim (tutela da confiança). Do zaufania jako jednego z kryteriów stosunków prawnych oraz odpowiedzialności nawiązują również kodyfikacje międzynarodowe i modelowe (vide art. 1.8 UNIDROIT Principles; art. 4: 109 Principles of European Contract Law – PECL).

Polskie prawo zna wiele norm, które w różny sposób sankcjonują zaufanie jako figurę relewantną prawnie, np. uregulowane w kodeksie cywilnym: nabycie rzeczy ruchomej od nieuprawnionego (art. 169), działanie pełnomocnika w granicach pierwotnego umocowania (art. 105), osoba czynna w lokalu **przedsiębiorstwa** (art. 97), milczące przyjęcie oferty (art. 682), culpa in contrahendo w znaczeniu wąskim (art. 72 § 2), odpowiedzialność komandytariusza ujawnionego w firmie spółki komandytowej (art. 104 § 4 **k.s.h.**), nie wspominając już o ochronie zaufania za pomocą publicznych rejestrów (KRS) oraz instytucji rękojmi wiary publicznej tych rejestrów.

Niezależnie od tych przykładów można sformułować generalną normę moralną nakazującą postępować zgodnie z uzasadnionymi oczekiwaniami (zaufaniem) partnerów społecznych. Normatywną podstawę regulacja ta znajduje m.in. w art. 5 k.c., jej zaś konkretyzacja wymaga uwzględnienia wielu czynników.

Instytucja zaufania publicznego

W niektórych wypadkach źródłem szczególnej, podlegającej ochronie prawnej, relacji zaufania jest charakter stosunku prawnego bądź nawet sam charakter podmiotu – strony danego stosunku prawnego. W odniesieniu do pierwszego z wyróżnionych aspektów (stosunek) należy podać przykład długotrwałych stosunków bądź też stosunków mających za przedmiot usługi doradcze (w tym inwestycyjne). W odniesieniu do drugiego aspektu (strona) trzeba wskazać na pewne podmioty,

które w świetle prawa oraz w percepcji społecznej są uznawane za instytucje zaufania publicznego. Niewątpliwie instytucją taką jest bank. Na „szczególne znaczenie gospodarczo-społeczne banków jako podmiotów zaufania publicznego” zwrócił również uwagę Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z 16 maja 1995 r., podkreślając, że „banki, występując w obronie swoich interesów jako samodzielne osoby prawne, występują równocześnie w obronie interesów swoich klientów, którzy powierzyli temu bankowi swoje pieniądze”. Surowsza odpowiedzialność podmiotów zaufania publicznego jest zasadą od wielu lat utrwaloną w judykaturze.

Prowspółnotowa wykładnia

Dla rozstrzygnięcia problemu opcji walutowych szczególne znaczenie będzie miało ustalenie zakresu obowiązków informacyjnych banku oraz wyprowadzenie konsekwencji prawnych z podwójnego charakteru, w jakim banki występowały wobec przedsiębiorców: sprzedawcy produktu finansowego i jednocześnie doradcy. Owa podwójna rola kreowała stan konfliktu interesów, który nie może zostać pominięty przy całościowej prawnej ocenie problemu opcji walutowych. Oczywiście sytuacja prawna byłaby prima facie odmienna, gdyby polski ustawodawca implementował dyrektywę MiFID. Nawet jednak brak implementacji nie dezaktualizuje znaczenia tej dyrektywy. Wykładnia prawa polskiego bazująca na instytucji culpa in contrahendo (sensu largo) dokonana zgodnie z zasadami prowspółnotowej wykładni prawa (MiFID) może przynieść rozwiązanie adekwatne do stanu faktycznego i respektujące postulaty pewności obrotu, ekonomicznej efektywności oraz poszanowania zaufania uczestników obrotu gospodarczego.

Poszerzona wersja tego artykułu ukaże się na łamach „Czasopisma Kwartalnego Całego Prawa Handlowego, Upadłościowego oraz Rynku Kapitałowego” (HUK), Wydawnictwo C.H. Beck

Rzeczpospolita

[Radiowozy nieoznakowane](#)

Najaktualniejsza lista w internecie
Wydrukuj i miej ją zawsze ze sobą.
yanosik.pl/nieoznakowani

[Ale Urrwał](#)

Sushi 19zł, Kino 9zł, Gokarty 15zł Już
Taniej Być nie może, Sprawdź!
www.GROUPON.pl/Warszawa

[IQ jest sexy. Ile masz ?](#)

Warto znać swoje IQ Sprawdź teraz.
Zrób test IQ !
PL-TestIQ.pl/rozpocznij-test

Reklamy Google

Żadna część jak i całość utworów zawartych w dzienniku nie może być powielana i rozpowszechniania lub dalej rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób (w tym także elektroniczny lub mechaniczny lub inny albo na wszelkich polach eksploatacji) włącznie z kopiowaniem, szeroko pojętą digitalizacją, fotokopiowaniem lub kopiowaniem, w tym także zamieszczaniem w Internecie - bez pisemnej zgody PRESSPUBLICA Sp. z o.o. Jakiegokolwiek użycie lub wykorzystanie utworów w całości lub w części bez zgody PRESSPUBLICA Sp. z o.o. lub autorów z naruszeniem prawa jest zabronione pod groźbą kary i może być ścigane prawnie.